

Список використаних джерел:

1. Аналіз роботи підрозділів ДСБЕЗ МВС України за 2013 рік / за заг. редакцією С. Г. Міщенко / [Міщенко С. Г., Сливенко В. Р., Лапко О. В. та ін]. – К. : ДП “Розвиток”, 2014. – 27 с.
2. Довідка про результати роботи підрозділів ДСБЕЗ за 9 місяців 2014 року : лист МВС України від 4 листопада 2014 р. № 23536/Ск.
3. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 49. – Ст. 527.
4. Державна підтримка фермерських господарств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua/node/3720>
5. Розвиток меліорації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.agro-ua.org.ua/news/rosvitok_melioraciji_v_ukrajini/2012-08-07-234
6. Сюрвачик В. Г. Запобігання корисливим злочинам в аграрному секторі економіки України [Електронний ресурс] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. – К., 2007. – Режим доступу : <http://www.ydisser.com/files/98874983.doc>
7. Кікінчук В. В. Методика розслідування злочинів, пов’язаних з використанням бюджетних коштів в агропромисловому комплексі : дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.09 / Васильй Васильович Кікінчук. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2014. – 237 с.

УДК 348.98

О. В. Карнаухов, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів

ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Розглянуто питання визначення й розмежування понять “завдання” та “функції” криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень. Проаналізовано думки вчених – криміналістів і процесуалістів. Запропоновано погляд щодо формулювання понять “завдання” та “функції” криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень.

Ключові слова: завдання; функції; криміналістика; криміналістичне забезпечення; розслідування; кримінальні правопорушення.

The questions of definition and distinction between the tasks and functions providing forensic investigation of criminal offenses. Analyzed the views of scientists – forensic. A view on wording concepts tasks and functions providing forensic investigation of criminal offenses.

Key words: objectives; functions; criminology; forensic software; investigation; criminal offenses.

© О. В. Карнаухов, 2015

Постановка проблеми. Розвиток науки криміналістики постійно супроводжується та стимулюється різними науковими поглядами чи методологічними підходами до розв'язання проблем щодо побудови більш досконалої системи, яка б забезпечила не лише правильне формування мети, але й виконання завдань, що ставляться перед наукою та подальшою ефективною реалізацією її функцій.

Виділення та розмежування понять “мета”, “завдання”, “функції” дає правозастосувачам змогу сформувати правильне ставлення до цих понять, що сприятиме обранню необхідних та відповідних засобів для їх реалізації. Аналіз особливостей формулювання та застосування категорій “функції” та “завдання” в науці криміналістиці повинен передувати викладенню загальних основ криміналістики з урахуванням особливостей як специфічного явища суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що розглядається, пов'язано з проблематикою належного визначення категорій “мета”, “завдання” та “функції” криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень та їх подальшого застосування в правозастосовній діяльності з досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень.

Значний внесок у розробку питань основ кримінального судочинства зробили такі вчені, як С. А. Альберт, М. І. Бажанов, Ю. М. Грошевий, М. М. Міхеєнко, М. С. Строгович, Т. М. Добровольська, Я. О. Мотовіловкер, В. М. Тертишник, І. В. Тиричев, П. І. Репешко, Л. М. Лобойко, Ф. Фаткулін, М. А. Чельцов та ін.

Розробкою окремих проблем виявлення та розслідування кримінальних правопорушень займалися такі вчені, як К. В. Антонов, К. І. Беляков, В. І. Галаган, Н. С. Карпов, Ю. В. Попов, П. В. Цимбал, Д. І. Сулейманов, В. В. Лисенко, А. В. Іщенко, І. О. Ієрусалимов, К. Е. Дьомін, Д. А. Ісхизов, Д. В. Пузанков, П. Т. Скорченко, К. О. Чаплинський, В. Ю. Шепітько та ін.

Особливості побудови криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування кримінальних правопорушень розробляли вчені Т. В. Авер'янова, В. Д. Басай, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, А. Ф. Волобуєв, А. Ф. Волинський, О. Ф. Долженков, Н. С. Карпов, О. Н. Колісниченко, Є. Д. Лук'янчиков, Г. Ф. Матусовський, М. П. Яблоков та ін.

У своїх наукових працях учені досить повно розкривали історіографію виникнення нової теорії криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. Але проблема визначення понять “завдання” та “функції” криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень не знайшла свого остаточного розв'язання.

Мета статті – визначення змісту понять “завдання” і “функції” криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Визначення змісту та формулювання наукових категорій “завдання” та “функції” системи криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень має суттєве значення для наукової та практичної діяльності правоохоронних органів, тому що дозволяє розставити пріоритети, додає послідовності в роботі та дозволяє підвищити її ефективність, яка б, своєю чергою, задовольнила потреби суспільства.

Саме виділення означених категорій може й повинно відбуватися лише в контексті змісту категорії “мета”, яка розглядалася у попередній публікації, в їх безпосередньому зв'язку та взаємовпливі. Визначаючи поняття “завдання” та “функції” криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, вважаємо, що

розгляд цього питання безпосередньо пов'язаний з поняттям “мета” через їхній зв'язок, який має прояв у трансформації змісту цих понять.

На наш погляд, поняття “мета” може формулюватися лише для таких систем, які ще не існують чи не створені. Так, ми можемо зазначити, наприклад, що система, чи щось інше, було створено на основі намірів у минулому. Можна зазначити, що система створювалась з метою, але, на наш погляд, буде некоректно наполягати на тому, що існуюча система має мету, тому що її зміст стає функцією цієї створеної системи (*яка є результатом*).

Мета може бути визначена через можливу майбутню діяльність чи стан, якого може бути досягнуто та в подальшому визначено як результат.

У разі визначення мети через бажаний майбутній результат діяльності її зміст у результаті перетворюється у поняття “засіб”. Так, наприклад, якщо ми визначаємо метою “житловий будинок”, то ставимо завданням “будівництво житлового будинку”. При цьому результатом, який настає в ході реалізації мети та виконання поставленого завдання, буде “житловий будинок”. Під час визначення завдання ми можемо запропонувати можливі функції, які виконуватиме майбутній результат. Своєю чергою, результат реалізації мети, а саме побудований “житловий будинок”, у подальшому буде засобом для досягнення іншої мети, який має при цьому власні функції.

Таким чином, на нашу думку, категорія “мета”, що спрямована у майбутнє, може формулюватися лише для майбутніх систем, а не для існуючих, хоча б тому, що, по-перше, вже існуючі системи є проявом реалізації мети, по-друге, по закінченні процесу реалізації мети настає результат, який, своєю чергою, перетворюється у засіб, що використовується для досягнення іншої, подальшої, мети. Прикладом “переходу” чи трансформації змістовних понять є можливість визначення поняття системи криміналістичного забезпечення через нормативно-правове, організаційно-кадрове, інформаційно-методичне та технічне забезпечення як системи засобів, які, своєю чергою, мають власні функції.

Функція (лат. *function* – відправлення, діяльність) – 1) призначення, роль, задача об'єкта у визначеній системі відношень; 2) роль громадської організації чи групи по відношенню до суспільства; 3) обов'язок, коло діяльності, робота (*напр.* службові функції) [1, 764].

Функція, і, ж. 1. *книжн.* Явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін. 2. *книжн.* Робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось, повинність, місія [2, 707].

Відповідно до тлумачення у Національному банку стандартизованих науково-технічних термінів “функція” (об'єкта) – це виконання в об'єкті процесу, що відповідає його призначенню, виявлення заданої умови чи властивості об'єкта відповідно до вимог нормативної чи конструкторської документації [3].

Функція об'єкта, системи (лат. *functio* – здійснення, виконання) – діяльність, роль об'єкта в рамках деякої системи, робота, що виконується органом, організмом; роль, значення чого-небудь.

В інженерному мистецтві і в галузі психології функція позначає належність до чого-небудь, що використовується, застосовується для прагнень, виконання завдань, намірів, досягнення мети [4].

Отже, функції можуть бути проявом явища суттєвих властивостей, які задані йому під час побудови чи за бажанням автора. Функції виражають об'єктивне начало. Коли ми формулюємо “мету”, то в обсязі цього поняття, крім об'єктивного начала, присутнє також суб'єктивне начало (усвідомлення), необхідне для досягнення результату.

Від “мети” “функцію” відмежовує те, що “функція” є те, що існує ззовні як частина до цілого, властивість діяльності, визначена проектом. Але при цьому “функція” не є передбаченням розкриття цього статусу у вигляді результату. Функція належить до сьогодення, мета – до майбутнього.

У нашому випадку таке розмежування важливо з того погляду, що будь-яка криміналістична діяльність має справу з діяльністю.

Проблема сучасного розуміння аналізованих понять у тому, що як “функція” розглядається те, що повинно розглядатись як “мета” чи “завдання”.

Визначаючи функції криміналістичного забезпечення, вважаємо, що уявлення про систему криміналістичного забезпечення недостатньо досконале тому, що вона не повною мірою зі свого боку гарантує швидке й повне виявлення та розкриття кримінально-правових деліктів, а це і є мотивом для подальшої наукової розробки понятійного апарату системи криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень. При цьому ми виходимо з того, що система криміналістичного забезпечення, будучи соціальною системою (за Т. Парсонсом), має бути відкритою, тобто дисипативною системою за аналогією з фізичними системами (процесами), (відкрита система, яка оперує поза рівновагою. Дисипативна система іноді називається стаціонарною відкритою системою чи нерівноважною відкритою системою, тобто такою, що обмінюється чи/та запозичує ресурси, засоби, знання тощо в інших суспільних системах, які забезпечують нормальне функціонування держави) [4].

Дисипація (dissipation) – 1) перехід частини енергії впорядкованого руху в енергію неупорядкованого руху [1, 248]. Відкрита система передбачає зворотний зв'язок, який існує між самою системою та середовищем, що її оточує, завдяки характеру аналізованої системи (за Пригожиним). При цьому ми виходимо з різниці між вхідним та вихідним матеріалом (за Г. П. Щедровицьким), крім цього, якщо ця система матиме закритий характер, то й результат її роботи не лише не впливатиме на суспільне життя, але й не направлятиметься чи регулюватиметься ззовні.

Такими, що мають суттєве значення для побудови системи криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування кримінальних правопорушень та в її подальшій роботі, є завдання, які ми повинні поставити для побудови максимально ефективної роботи системи правоохоронних органів. Відповідно, завдання щодо побудови системи криміналістичного забезпечення не тотожні завданням самої системи криміналістичного забезпечення, тому що перші є науковими у чистому вигляді, вони спрямовані лише на формування вищезазначеної системи, а завдання, які виконуватиме вже побудована система, матимуть практичніший характер, відповідаючи на питання “для чого?, як?”.

Н. І. Клименко, проводячи розмежування понять “ціль” та “завдання”, зазначав, що “ціль” – поняття стратегічне, яке визначає напрямок і результат діяльності, а “завдання” – поняття тактичне, складова частина цілі, що має підпорядковане становище й пов'язана з певною ситуацією. Ціль повинна бути стійкою. Завдання можуть виникати, розвиватись, зникати у певний проміжок часу [5, 59].

Визначаючи завдання діяльності системи криміналістичного забезпечення, ми не повинні виходити за межі його етимологічного змісту, який полягає в обмеженні сфері її дії, а саме виявленні та розслідуванні компетентними органами кримінальних правопорушень.

Завдання, я, с. 1. Визначений, запланований для виконання обсяг роботи. 2. Мета, замисел [6, 46]. Тобто те, що має бути зроблено в подальшому.

Завдання – це певні напрями дослідження, які дозволяють реалізувати поставлену мету. Тому основою визначення завдань ми вважаємо погляди вчених-криміналістів на поняття завдань криміналістики. Так, специфічними завданнями криміналістики визначають:

- 1) вивчення закономірностей, які становлять предмет криміналістики;
- 2) розробку технічних засобів, тактичних прийомів і методичних рекомендацій щодо збирання, дослідження й використання доказів;
- 3) удосконалення тактичних і методичних основ досудового й судового слідства, основ судової експертизи;
- 4) удосконалення криміналістичних методів попередження злочинів;
- 5) вивчення можливості використання зарубіжного досвіду в боротьбі зі злочинністю [7, 11].

Р. С. Белкін визначав такі спеціальні завдання криміналістики: подальше вивчення об'єктивних закономірностей дійсності, які становлять основу предмета криміналістики; розвиток її загальних і часткових (окремих) теорій як основи криміналістичних засобів та методів судового дослідження й попередження злочинів; розробка нових і вдосконалення наявних техніко-криміналістичних засобів, тактичних прийомів та методичних рекомендацій зі збирання, дослідження та використання доказів; розробка і вдосконалення організаційних, тактичних і методичних основ попереднього й судового слідства, організаційних та методичних основ криміналістичної експертизи; розробка і вдосконалення криміналістичних засобів і методів попередження злочинів; вивчення та використання закордонного досвіду у цій сфері [8, 70].

Аналізуючи наукові категорії “функції” та “завдання”, А. В. Іщенко зазначає, що “завдання” – це постанова, продиктована певними потребами конкретного періоду практичної діяльності. Цілком зрозуміло, що на різних етапах розвитку науки її завдання, детерміновані практикою, виступали як функції науки, що формувалася. Та з розвитком науки завдання видозмінювались, уточнювались, натомість формувались функції науки як притаманні якісні характеристики. Тому стосовно самостійних галузей наукового знання завдання науки доцільно розглядати як конкретні цілі науки на певний проміжок часу [9, 54].

На думку В. Ю. Шепітька, актуальними завданнями криміналістики є: взаємопроникнення криміналістики і практики правозастосовних органів; залучення інновацій у практичну правозастосовну діяльність; розробка новітнього продукту криміналістики для практики; уніфікація наукових криміналістичних рекомендацій та їх адаптація до практики застосування; створення спільних науково-практичних колективів для розробки ефективних криміналістичних рекомендацій. Завдання криміналістики в сучасних умовах обумовлені необхідністю системного криміналістичного забезпечення відповідних органів правозастосування, спрямовані на оптимізацію процесу розслідування злочинів, установлення істини у справі, відновлення справедливості [10, 58].

Таким чином, поняття “завдання” і “функції” мають майже однаковий зміст, який є проявом діяльності.

Чи варто проводити розмежування понять “завдання” та “функції” через безпосередній зміст діяльності, який виконуватиме та чи інша система? На наш погляд, ні. Ні за обсягом узагальнення, ні за характером запрограмованих дій, тому що дії є діями. Безумовно, що під час проектування системи, формулюючи мету, ми безпосередньо ставимо перед поки що не існуючою системою проектні завдання, заради виконання яких ми й створюємо

ту чи іншу систему. Коли ж ми досягаємо успіху, тобто нам вдається її створити, вона стає засобом не лише для досягнення подальших цілей, але й відповідно до поставлених раніше завдань отримує функції, для виконання яких вона й була створена.

Тому критерієм розмежування понять “завдання” та “функції” ми можемо визначити часові межі й стан системи на час формулювання зазначених понять. А саме, ми вважаємо, що поняття “завдання” більшою мірою стосується проектування намірів чи можливостей майбутньої діяльності, а “функції” – безпосередньої діяльності вже існуючої системи. Стан, коли зазначені поняття застосовуються одночасно, здається нам некоректним. Але правильне проектування системи, що привело до її створення відповідно до проекту, може призвести до переходу змісту запропонованих завдань до функцій.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, розмежування понять “мета”, “завдання” та “функції”, на нашу думку, полягає, по-перше, у відмежуванні бажаного від способів його досягнення й визначення майбутньої потреби та результатів від здатностей їх самореалізації; по-друге, незважаючи на те, що змісти понять “завдання” та “функції” можуть збігатись, вони є різними, виходячи з належності до різних станів. Але під час чи в процесі створення системи вони можуть частково збігатись. Тому, на нашу думку, розмежування понять “завдання” та “функції” перебуває у часовій площині відповідно до стану реалізації наших намірів щодо створення системи криміналістичного забезпечення.

Отже, функції системи криміналістичного забезпечення не повинні суперечити функціям криміналістики, а завданнями щодо вдосконалення системи мають бути такі, які гарантують створення необхідних умов для швидкого, повного й об'єктивного виявлення, розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Современный словарь иностранных слов / под ред. А. Н. Булыко. – Изд. 2-е. испр. и доп. – М. : Мартин, 2005. – 848 с.
2. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. / за ред. Л. І. Андрієвського. – К. : Аконіт, 2000. – Т. 4. – 941 с.
3. Національний банк стандартизованих науково-технічних термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrindnc.org.ua/index.php?option=com_terminus&Itemid
4. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uk.wikipedia.org>
5. Клименко Н. И. Криминалистика как наука / Клименко Н. И. – К., 1997.
6. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. / за ред. Л. І. Андрієвського. – К. : Аконіт, 2000. – Т. 2. – 941 с.
7. Криміналістика : підручник для студентів юрид. спец., вищих закладів освіти / В. М. Глібко, А. Л. Дудніков, В. А. Журавель та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2001. – 684 с.
8. Криминалистика : учебник для вузов / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Российская ; под ред. заслуженного деятеля науки Российской Федерации, профессора Р. С. Белкина. – М. : НОРМА (Издательская группа НОРМА – ИНФРА•М), 2000. – 990 с.
9. Іщенко А. В. Методологічні проблеми криміналістики : монографія / А. В. Іщенко. – К., 1997.
10. Шепітько В. Ю. Изменчивость криминалистики в XXI веке и ее задачи в современных условиях / В. Ю. Шепітько // Криміналістика XXI століття : матеріали між-нар. наук.-практ. конф. (25–26 листопада 2010 р.). – Х., 2010.